

Una nova política lingüística a les Illes?

BERNAT JOAN I MARI

1. Quatre anys de govern del pacte de progrés

L'any 1999 el PP no aconseguia, al Parlament de les Illes Balears, la majoria absoluta, pels pèls. La victòria del Pacte Progressista a Eivissa i de la Coordinadora d'Organitzacions Progressistes (COP) a Formentera –illa que compta amb un únic diputat– permetia que, unint-se totes les forces d'esquerra, nacionalistes i ecologistes, es formàs el govern del Pacte de Progrés. Amb Francesc Antich com a president i amb la Conselleria d'Educació i Cultura en mans del PSM, semblava iniciar-se una nova etapa per a la política lingüística insular.

Al llarg d'aquests quatre últims anys, al govern de les Illes Balears hi ha hagut una Direcció General de Política Lingüística, amb Joan Melià al capdavant, que ha promogut iniciatives diverses en el procés de normalització, adreçades fonamentalment a l'àmbit educatiu, i amb especial esment a la recuperació de l'autoestima lingüística per part dels catalanoparlants.

Entenem que l'adscripció d'aquesta direcció general a la Conselleria de Cultura fou un error –que s'ha anat repetint al llarg de successius governs–; Política Lingüística hauria de ser un departament de la conselleria de Presidència i, des d'allí, irradiar al conjunt de departaments del govern. Política Lingüística no guarda més relació amb Cultura que amb Comerç, Indústria, Esports o Agricultura.

Des de la Conselleria d'Educació, amb Damià Pons com a conseller, també s'han posat en marxa grups d'acolliment per a l'alumnat immigrant, tallers de llengua per a aquells que no dominen la llengua catalana, i altres programes d'integració lingüística.

No s'han produït, emperò, canvis legals. S'ha funcionat, durant aquests quatre anys, amb la mateixa legislació que va deixar establerta, prèviament, el Partit Popular: només s'han realitzat alguns petits retocs, a partir d'ordres de

la conselleria que no han afectat substancialment la carcassa legal prèvia.

La rumorologia imperant indicava que, si es guanyaven les eleccions del 2003, ben aviat es promouria una intensificació de l'ús del català en

l'àmbit educatiu i una eventual reforma de la Llei de Normalització Lingüística, aprovada l'any 1986 i no modificada des d'aleshores. Es tractava, emperò, de pura rumorologia i, encara, sobre la base incerta de futurs resultats electorals.

2. L'aplicació de la legislació lingüística al llarg dels darrers quatre anys

Probablement, la legislació sobre ús de la llengua ha estat de les més poc aplicades des que es va aprovar la LNL. Malgrat tot, no hi ha dubte que els intents més seriosos d'aplicació s'han produït durant l'última legislatura.

De fet, sempre havíem tengut la impressió que la LNL s'havia aprovat, amb una amplíssima majoria de vots del Parlament de les Illes Balears, sense cap intenció real, emperò, d'aplicar-la. No existia discurs per a contrarestar les demandes a favor del català formulades pels partits d'esquerra i nacionalis-

tes i, en conseqüència, el PP accedia a l'aprovació de la llei. Però no se la creia gens ni mica.

La victòria del Pacte de Progrés implicava que passaven a formar part del govern alguns partits polítics amb representants que sí que hi creien, en la normalització de la llengua, que constituïa un dels seus objectius. De tota manera, l'aplicació de la LNL ha estat molt desigual, atenent als diferents àmbits d'ús de la llengua. Així, per exemple, hem pogut observar avanços significatius en l'ús del català en els centres d'ensenyament (més en l'escola pública que no en la privada; més a Mallorca i Menorca que no a Eivissa), tot i que, encara, sectors molt significatius d'aquest àmbit es troben per sota d'allò que marca la llei. Especialment a l'illa d'Eivissa, encara hi ha centres públics que no arriben al 50% d'ensenyament en llengua catalana, sense que, des de la Conselleria, s'hagin arribat a prendre les mesures necessàries per a fer complir efectivament la legislació vigent. En un volum publicat recentment (*Perspectives sociolingüístiques a les Illes Balears*, B. Joan, ed. Res Publica Edicions, Eivissa 2002), parlàvem de «català virtual» en l'ensenyament.

Dins el mateix àmbit educatiu, no s'ha aconseguit encara el reciclatge generalitzat del professorat (a l'illa d'Eivissa encara hi imparteixen classes un 17% de professors no reciclats en llengua catalana: la LNL donava, l'any 1986, tres anys per a reciclar-se!).

En l'àmbit comercial, no han arribat a desenvolupar-se les premisses lingüístiques de la Llei de comerç, més avançades, en alguns aspectes, que la mateixa Llei de política lingüística del Principat de Catalunya. Així, doncs, dins l'àmbit comercial el català continua en una posició clarament subordinada a l'espanyol.

I no cal dir en altres àmbits, com ara el de l'Administració de justícia. La llengua catalana continua essent del tot residual dins l'àmbit esmentat, fins al

punt que els mateixos jutges reconeixen no complir les lleis promulgades pel Parlament. «Si haguéssim de vehicular ni que fos un 20% dels assumptes en català, els jutjats quedarien completament bloquejats», arribà a declarar el degà dels jutjats d'Eivissa!

3. Discursos en campanya al voltant de la llengua

La qüestió lingüística ha estat, malgrat la migradesa dels avanços en la normalització de la llengua catalana, un dels temes estrella de la campanya electoral a les Illes. D'una banda, han sorgit nombrosos grupuscles directament espanyolistes o secessionistes (és a dir, d'un espanyolisme més o menys encobert) que s'han presentat a les eleccions. Hi podem comptar, en el conjunt de les Illes, la Agrupación Social Independiente (ASI), del sinistre Rabasco, que ha obtingut sis mil vots; el Partido Reformista de les Illes Balears (PRIB); Democracia Balear (DB); Sa Clau, només a Mallorca; i Unión Cívica Pitiüsa, Residentes Unidos, Partido Reformista d'Eivissa i Formentera, només a les Pitiüses. Tots aquests partits feien bandera de la llengua i proposaven des de poder elegir model d'escola en espanyol, en català o bilingüe (ASI, UCP...) fins a l'oficialitat exclusiva de l'espanyol (PRIB).

Aquests grupuscles donaren ales al PP per a denunciar el suposat «catalanisme radical» del Pacte de Progrés, avalat per la presència d'ERC dins el Pacte Progressista d'Eivissa i per la gestió de la Conselleria d'Educació per part del PSM. En el discurs del PP, doncs, la llengua ocupà també un espai important. Es va parlar de discriminació envers els castellanoparlants (Matas, Matutes), es va dir que se'ls «matxaca» amb el català (Matutes), que el Pacte volia convertir les Illes en una «província de Catalunya» (Arenas, Matutes, Aznar), i un llarg etcètera de raonaments en aquesta línia.

En comptes de contrastar obertament els arguments del PP, els partits del Pacte, en general, han preferit no remoure gaire el tema de la llengua, perquè els fa por i s'hi senten insegurs.

4. Victòria electoral del PP: incidència en la política lingüística

La campanya electoral ens ha ofert una clara «zaplanització» del discurs del PP a les Balears. Malgrat aquest discurs dominant, potser més adreçat als

votants dels grupuscles espanyolistes i secessionistes que no a la seua pròpia parròquia, cal comptar dins el PP dirigents amb una postura moderada en relació a la qüestió lingüística: Joan Flaquer, Pere Rotger, Joan Font, Carme Feliu o Catalina Cirer defensen sense embuts l'oficialitat del català, la LNL i el decret de mínims d'ensenyament en llengua catalana (promulgat pel mateix Flaquer, essent conseller d'un govern presidit per Jaume Matas).

Previsiblement, doncs, el PP no tendrà la temptació de fer marxa enrere en allò que ja està consolidat pel que fa a la política lingüística. És ben previsible, emperò, que hi hagi més màniga ampla pel que fa als incompliments legals. No creim que siguin gaire estrictes a l'hora de fer complir els mínims d'ensenyament en llengua catalana, especialment a les escoles privades.

Tampoc no es pot preveure cap desplegament seriós de la Llei de comerç, ni cap iniciativa per a fer avançar el català dins les administracions més des-catalanitzades. Ni, probablement, la resposta necessària per a la integració sociolingüística per a l'allau de nous nadius que cada any arriben a les illes Balears i Pitiüses.

El més preocupant de tot, en relació al canvi polític ocorregut a les Illes arran de les últimes eleccions municipals i autonòmiques, és la constatació —prou clara— que l'anticatalanisme dona vots. El PP ha guanyat vots a base d'un discurs «zaplanista», i les diverses opcions radicals en contra de la llengua i del país, si haguessin sumat vots, haurien pogut treure uns resultats perillosos per a la convivència i per a l'estabilitat democràtica.

Així mateix, tota la contesa electoral s'ha desenvolupat, a les Illes, en clau clarament espanyola. És la dinàmica política estatal —i no cap dinàmica autònoma— la que marca els espais polítics a les illes Balears i Pitiüses. Per aquest motiu, les discussions fonamentals a l'hora de marcar «territori polític» han partit de l'eix dreta-esquerra, i no de l'eix autonomisme / nacionalisme d'alliberament *versus* estatalisme, jacobinisme o constitucionalisme espanyol. Dins aquest eix dreta-esquerra, és obvi que la major part de la societat illenca és conservadora i que, per tant, sempre durà les de guanyar —mentre les coses no canviïn molt substancialment— la dreta hegemònica, que, entre nosaltres, és la dreta espanyola, és a dir, el PP.

5. Dos antidòts per a l'esclerosi actual

Al nostre entendre existeixen només dos antidòts reals per a desencajar l'actual situació sociolingüística a les Illes: la integració sociocultural de la població nouvinguda i la creació d'una nova dinàmica política a l'entorn d'un nou eix (autonomisme o nacionalisme enfront d'espanyolisme o de constitucionalisme espanyol).

Pel que fa a la integració sociocultural de la població nouvinguda, constitueix una exigència de primer ordre. El canvi demogràfic que es produeix actualment a les Balears és d'unes dimensions extraordinàries. Hi ha municipis com Calvià (a Mallorca) o Santa Eulària del Riu (a Eivissa) que pràcticament han multiplicat per dos la seua població durant aquesta última dècada. Així mateix, comptam encara amb un romanent de població procedent de la primera immigració (generalment procedent del sud d'Espanya) que no s'han integrat lingüísticament ni culturalment. Invertir en integració sociocultural implicaria, per una banda, invertir en la cohesió social i en la participació en el sistema democràtic i, per l'altra, assegurar-nos que les postures més radicals en contra de la llengua no comptarien amb un brou de cultiu com el que tenen ara. De fet, cada vegada més, si no s'integra sociolingüísticament i socioculturalment, la població nouvinguda constituirà una arma en mans dels neolerrouxistes que pul-lulen per les Illes, cada vegada amb una presència més clara i ferma.

Quant al canvi de dinàmica a l'hora de marcar territori polític, també entenem que resulta del tot fonamental. Dins la dialèctica dreta-esquerra, o conservadors-progressistes, s'imposa allò que es difon a través de les cadenes de televisió majoritàries i altres mitjans de comunicació que s'articulen per a tot l'Estat espanyol, i que a les Illes tenen un pes indiscutible. Mentre no s'estableixi també, entre nosaltres, l'eix autonomisme/nacionalisme, d'una banda, i constitucionalisme espanyol-espanyolisme, de l'altra, no tindrè cap capacitat autònoma per a «marcar territori polític», i aquesta capacitat ens serà del tot imprescindible i essencial si volem, algun dia, poder dur a bon port el procés de normalització de la llengua catalana a les nostres illes. ♦